

ẢNH HƯỞNG CỦA GIA ĐÌNH ĐỐI VỚI VIỆC BẢO VỆ CHĂM SÓC VÀ GIÁO DỤC CON CÁI

PHẠM HOÀNG NAM PHÁC*

Trong những năm gần đây, đất nước ta đã trải qua những biến động lớn về chính trị xã hội và kinh tế. Rõ nét nhất là sự phát triển vượt bậc của nền kinh tế đã làm cho bộ mặt xã hội ngày càng thay đổi. Tuy nhiên, bên cạnh những thành công đó chúng ta cũng nhìn nhận rằng việc mở cửa cho nền kinh tế thị trường phát triển, tạo điều kiện để đời sống nhân dân được nâng cao cũng đồng nghĩa với việc hình thành phong cách sống mới. Hiện nay, số phụ nữ tham gia lao động xã hội ngày càng nhiều, thu nhập của họ ngày càng cao không thua kém nam giới. Chính những biến động lớn lao của xã hội đã làm thay đổi những chuẩn mực và định hướng cuộc sống. Trước đây, do áp lực của xã hội khá nghiêm khắc nên đòi hỏi hôn nhân và gia đình bền vững hơn, thì ngày nay vai trò của cá nhân được đề cao hơn nên những khủng hoảng về hôn nhân và gia đình là vấn đề không tránh khỏi đã làm cho tình hình xã hội ngày càng phức tạp hơn.

Gia đình là nơi đứa trẻ sinh ra và lớn lên, vì vậy cuộc sống gia đình có ảnh hưởng rất lớn đến sự hình thành và phát triển tâm lí, nhân cách của trẻ.

Qua khảo sát 945 học sinh 10 trường Trung học Cơ sở tại Thành phố Hồ Chí Minh, chúng tôi ghi nhận về hoàn cảnh gia đình, về cha mẹ các em như sau :

➤ **Số con trong mỗi gia đình :**

+ 1 con : 73 gia đình (7,7%)

+ 2 con : 389 gia đình (41,2%)

+ 3 con : 270 gia đình (28,6%)

+ 4-5 con : 213 gia đình chiếm tỉ lệ 22,5 %. Đây là những gia đình có rất ít thời gian để theo dõi, chăm sóc từng đứa con của mình.

* ThS, Phòng Giáo dục, Quận 6

➤ **Nghề nghiệp của cha và mẹ :**

Làm việc tại cơ quan nhà nước : 159 gia đình cả cha và mẹ cùng là công nhân viên nhà nước, chiếm tỉ lệ 15,9 %.

Cả cha và mẹ không có việc làm ổn định hoặc về hưu, nội trợ : 107 chiếm tỉ lệ 11,3%. Đây là những gia đình mà cha mẹ các em không có việc làm ổn định do đó hàng ngày phải bươn chải, tìm mọi cách để kiếm tiền như làm công, phụ giúp việc nhà, ... nay đây mai đó, sớm đi tối về nên ít nhiều cũng sẽ gặp khó khăn trong việc giáo dục chăm sóc con cái. Họ cũng rất ít khi đến trường để theo dõi việc học hành của con mình, kể cả lúc được giáo viên chủ nhiệm mời.

➤ **Trình độ học vấn của cha, mẹ :**

- + Không biết chữ, tiểu học, trung học cơ sở : cha 224, mẹ 466.
- + Trung học phổ thông : cha 475, mẹ 406.
- + Đại học : cha 246, mẹ 73.

Qua số liệu khảo sát, cho thấy những gia đình cha mẹ có trình độ từ đại học trở lên chiếm tỉ lệ thấp (cha 26,0% ; mẹ 7,7%), trong khi đó số cha mẹ có trình độ thấp chiếm tỉ lệ khá cao (cha 23,7% ; mẹ 49,3%). Khi trình độ thấp, cha mẹ sẽ không hiểu được tâm lí và không biết cách giáo dục, dạy dỗ con mình. Do đó, trong số này không ít người luôn khoán trắng việc dạy dỗ con cái mình cho nhà trường.

➤ **Tình trạng hôn nhân của cha mẹ các em :**

- + Cha mẹ đang sống cùng nhau : 743 (78,6%)
- + Cha mẹ không sống cùng nhau : 25 (2,7%)
- + Cha mẹ li hôn, li thân : 177 (18,7%)

Những con số trên cho thấy có đến 21,4% em phải sống riêng với cha, với mẹ hoặc sống chung với ông bà, cô dì, chú bác ; tình cảm của cha mẹ dành cho các em này sẽ thiếu hụt, nhiều em hoàn toàn không có được những tình cảm đó. Cha mẹ sẽ không nói được con cái của mình ; con cái không nghe lời, lợi dụng cha mẹ như vậy để đòi hỏi quyền lợi cho mình. Khi gặp hoàn cảnh cha mẹ li hôn, các em luôn buồn bã, không tập trung cho việc học, trong khi gia đình không có ai quan tâm đến việc học của các em. Một số em phải sống với ông bà, ông bà thì

không có sức khỏe, thường hay chiều ý cháu, cháu nói sao nghe vậy kể cả khi các em nói dối mà ông bà cũng không hay biết. Chính vì vậy, những em này rất dễ sa vào những cám bẫy luôn rình rập chờ cơ hội tấn công các em.

Từ những số liệu trên về gia đình của các em, chúng ta tìm hiểu về ảnh hưởng của gia đình, mối quan hệ trong gia đình tác động như thế nào đối với các em trong việc giáo dục để từ đó thấy rõ hơn vai trò của gia đình.

1. Quan hệ trong gia đình

Trong nghiên cứu này, chúng tôi đề cập đến những cảm nhận của các em về quan hệ gia đình của mình. Trong quan hệ gia đình chúng tôi quan tâm đến 3 yếu tố. Đó là mối quan hệ của cha mẹ với con cái, hình ảnh người cha người mẹ của các em, bầu không khí tâm lí gia đình.

1.1. Mối quan hệ giữa cha mẹ và con cái

Sự quan tâm của cha mẹ đến sức khỏe của con cái mình được họ đánh giá cao nhất. Đa số các em đều công nhận rằng cha, mẹ mình luôn quan tâm đến sức khỏe, việc học hành của mình (97,4%).

Một số ít các em có cảm nhận tương đối tiêu cực về cách ứng xử của cha mẹ đối với mình :

- 11,6% các em cho rằng : cha mẹ thường trách mắng, không được cha mẹ yêu thương, các em cảm thấy như bị xa lánh trong chính gia đình mình, cũng như sự đối xử không công bằng của cha mẹ mình và đặc biệt là các em này không cảm thấy cha mẹ như là người bạn để các em có thể tâm sự, giải bày những vấn đề của mình.

- 2,6% các em được hỏi cảm thấy khó gần gũi với cha cũng như cảm thấy thiếu sự quan tâm của người cha. Cảm giác xa cách với cha khiến các em thấy thiếu trụ cột trong cuộc sống của mình.

- 65,6% số cha mẹ không bao giờ trò chuyện với con cái.

- 56,3% số cha mẹ không lưu tâm đến hoàn cảnh học tập và làm việc của con cái mình.

- 6,3% phải sống trong gia đình mà cha mẹ, anh chị làm nghề bất chính, nghiện ngập hoặc ở tù.

1.2. Hình ảnh người cha, người mẹ của các em

Quan hệ hoà thuận của cha mẹ là một trong những yếu tố giúp cho đời sống tình cảm của các em được cân bằng. Tuy nhiên, qua nghiên cứu của chúng tôi cho thấy :

- 5,2% các em được hỏi nhận thấy cha mẹ mình rất dễ bực mình vì những chuyện không đâu.

- 36,6% đã từng chứng kiến cha mẹ mình cãi nhau ; một số các em cho rằng cha mẹ mình khó thông cảm lẫn nhau.

Điều này có thể ảnh hưởng rất lớn đến đời sống tâm lí của các em cũng như sự cảm nhận của mình về hạnh phúc gia đình. Các em này cảm nhận hình ảnh người cha của mình là người cha của công việc.

Việc dành thời gian cho công việc ở đây liên quan đến việc kiếm tiền bởi đa số các em cho rằng cha mình coi việc kiếm tiền là quan trọng hơn cả. Trong khi đó, người mẹ luôn giành phần lớn thời gian và tâm trí cho gia đình nhưng đa số những người mẹ quá hiền lành, chiều chuộng con. Cho nên, các em sẽ không thấy uy quyền và sức mạnh của người cha đối với mình trong quá trình trưởng thành. Các em đón nhận tình yêu của người mẹ đối với con nhưng các bà mẹ lại quá hiền lành, khiến các em khó có cảm giác an toàn dưới sự bảo trợ của người mẹ. Đó cũng là một trong những nguyên nhân dễ dẫn đến hành vi không tuân theo những chuẩn mực ở con cái.

1.3. Bầu không khí tâm lí gia đình

Hiện nay, trong phần lớn các gia đình không còn thói quen chờ cơm nhau khi đến bữa, các thành viên trong gia đình ít đoàn tụ cùng nhau, ít tâm sự với nhau. Sự cách biệt này khiến một số em (2%) cảm nhận bầu không khí gia đình mình không được tốt. Các em không cảm thấy gia đình là một tổ ấm, không thấy tình đoàn kết, sự hoà thuận cũng như những cảm giác thoải mái trong gia đình mình. Chính vì gia đình không thể hiện được sự cởi mở đó, các em sẽ rất dễ tìm đến những sự bù đắp từ các nhóm bạn ngoài xã hội, ...

Sự li hôn của cha mẹ hoặc có sự xuất hiện của người thứ ba trong quan hệ giữa cha và mẹ, các em thường phải sống với ông bà, cô dì, chú bác, bố mẹ nuôi, cha dượng, mẹ kế đã tác động rất lớn đến đời sống tâm lí của các em.

2. Sự hiểu con của cha mẹ

Qua nghiên cứu này, chúng tôi phân tích 3 yếu tố về sự hiểu biết của cha mẹ đối với con cái mình : mức độ hiểu biết về khả năng của con cái mình, hiểu về những chuyện riêng tư, hiểu biết về bạn bè và sở thích cá nhân.

2.1. Hiểu về khả năng của con

Ở lứa tuổi các em, do đang trong thời kì phát triển nên thường tỏ ra vụng về. Vì thế, các em có những rung cảm đau khổ khi mọi người vô tình nhận xét rằng em vụng về, nói năng không đúng lúc, không gãy gọn hoặc không làm nên thân chuyện gì. Nhưng nếu những lời nhận xét này đụng chạm đến tư tưởng tự ti thì tùy theo tình hình và hoàn cảnh mà có thể bị xúc động hoặc bực tức.

Trong lĩnh vực này, các em cảm thấy cha mẹ mình chưa đánh giá đúng những ưu điểm của mình. Do đó nhận thấy khi làm gì cũng bị cha mẹ ngăn cản và thường bị cha mẹ trách mắng (11,6%). Có đến 1,9% các em cảm nhận rằng cha mẹ đánh giá các em là kẻ vô tích sự, không làm được điều gì, không có niềm tin của cha mẹ về khả năng của mình. Các em tự cho mình có khả năng làm được nhiều thứ, có xu hướng đánh giá cao bản thân mình hơn thực tế. Sự nhìn nhận bản thân mình cao nhưng không nhận được sự đánh giá tương ứng từ phía cha mẹ là một trong những lí do khiến các em chuyển hướng chứng minh bản thân mình trong những lĩnh vực khác như rượu chè, thuốc lá, ma túy, ...

2.2. Hiểu về sự riêng tư của con cái mình

39,5% các em cho rằng cha mẹ ít khi biết đến việc riêng của mình.

27,4% khẳng định rằng cha mẹ không biết về sở thích của mình.

Ngoài ra, do phải thường xuyên lo kẻ sinh nhai, đa số cha mẹ hiểu biết rất ít về bạn bè của con mình.

76,2% số cha mẹ không để ý bạn của con mình là ai, làm gì.

Chính từ những khoảng cách về tâm hồn dẫn đến việc khó có thể gần gũi và hiểu biết lẫn nhau và càng không hiểu nhau thì lại càng xa nhau.

2.3. Sự quản lí con của cha mẹ

Số liệu cho thấy đa số các em đều cho rằng cha mẹ thể hiện sự kiểm soát của mình đối với con cái.

83,5% cho biết, các em luôn được cha mẹ kiểm soát ở các mức độ khác nhau. Nhưng có đến 45,5% cha mẹ không kiểm soát nổi con mình.

89,9% cha mẹ không biết con mình đi đâu và 94,1% cha mẹ không biết con mình làm gì trong thời gian con vắng nhà. Đây thể hiện sự quản lí con cái không chặt chẽ ; không biết con mình sử dụng quỹ thời gian như thế nào ? (đi đâu, làm gì) trong thời gian này là lúc các em có điều kiện tiếp xúc với những thói hư tật xấu.

Ngoài ra, sự quản lí của cha mẹ các em còn tùy thuộc vào uy quyền, uy tín của cha mẹ các em ; uy tín của cha mẹ có mối quan hệ chặt chẽ với sự mẫu mực của họ. Cha mẹ phải là tấm gương cho các em noi theo.

Qua thăm dò, vẫn còn khá nhiều vấn đề nảy sinh trong từng gia đình của các em. Cha mẹ không hiểu các em, không được chia sẻ thường xuyên những lĩnh vực riêng tư, các em cho rằng mình không được cha mẹ mình đánh giá đúng mức về những ưu điểm và những khả năng của mình.

Các em nhận thấy rằng, ít nhận được sự quan tâm cần thiết của cha mẹ, không được chia sẻ những tâm tư tình cảm của mình cho cha mẹ. Cũng từ hoàn cảnh của một số gia đình mà các em cảm thấy cuộc sống gia đình của mình không được suông sẻ và hạnh phúc, ít được tiếp xúc giữa các thành viên trong gia đình.

Tóm lại, cha mẹ các em có biết hay không ? Họ có thể tìm được hạnh phúc mới, niềm vui mới, nhưng các đứa con của họ bị bỏ lại sau lưng, những đứa trẻ đáng thương cần một mái ấm gia đình và hơn thế nữa là sự chăm sóc dạy dỗ hàng ngày của cha lẫn mẹ. Các em sẽ không dễ gì hoà nhập vào trong cộng đồng xã hội và sự hình thành nhân cách của các em sẽ bị ảnh hưởng như thế nào khi trong lòng mang nặng nỗi thất vọng về cha mẹ mình. Lỗi này thuộc về trách nhiệm của những người làm cha làm mẹ đã không tạo lập, duy trì được nền nếp gia phong và không làm đúng thiên chức của mình. Tất cả các em đều có cùng một mong muốn là luôn đón nhận được tình thương yêu của cả cha lẫn mẹ. Đây là một vấn đề mấu chốt, đó cũng là trách nhiệm của tất cả chúng ta cần thẳng thắn nhìn nhận.

Tài liệu tham khảo

- [1]. Nguyễn Trọng Bảo (1996), *Gia đình, nhà trường, xã hội với việc phát hiện tuyển chọn đào tạo và bồi dưỡng, sử dụng và đãi ngộ người tài*, NXB Giáo dục.
- [2]. Trần Trọng Thung (1990), *Giáo dục đời sống gia đình*, NXB Giáo dục.
- [3]. Nguyễn Khắc Viện (1996), *Tâm lí gia đình*, NXB Thanh niên.
- [4]. Nguyễn Đình Xuân (1997), *Giáo dục đời sống gia đình*, NXB Đại học Quốc gia Hà Nội.
- [5]. P. M. IACÔPXON (1977), *Đời sống tình cảm của học sinh*, NXB Giáo dục.

Tóm tắt

Ảnh hưởng của gia đình đối với việc bảo vệ, chăm sóc và giáo dục con cái

Gia đình là nơi trẻ sinh ra và lớn lên, vì vậy cuộc sống gia đình ảnh hưởng rất lớn đến sự hình thành và phát triển nhân cách của trẻ. Thực tế hiện nay thế nào ? Mọi quan hệ giữa cha mẹ và con cái đã có những thay đổi do ảnh hưởng của nền kinh tế ngày càng phát triển. Đây là điều rất cần được các bậc cha mẹ quan tâm.

Abstract

Influences of family on protecting, taking care and educating children

Family is a place where children are born and grown up, so it impacts deeply forming and developing children's personality. How are things nowadays ? The relationships between parents and children have changed because of the development of the economy. Therefore, parents need to learn more about their children.